GECE
(leyl)

"Ey büyük Güneş! Aydınlatacak bir şeyin olmasaydı bahtın nice olurdu!?"

Nietzsche

Kur'an'da 90 yerde geçen gece (leyl), ibretlerle dolu en önem-li tanrısal ayetlerden biri olarak tanıtılıyor. Kendisine defalar-ca yemin edilerek söze başlanması da gösterir ki, gece kavramı ontolojik, dinsel ve psikolojik çok derin mânâlar içerir. Kur'an bizzat kendisinin, insanlık dünyasına gece inmeye başladığım haber veriyor: Mübarek bir gecedir o... Bin aydan daha kıymetli bir gece-dir o... (Dûhan, 1-7; Kadir, 1-3)

Kur'an, gece yürüyüşünü kutsayan bir kitaptır, (bk. İsra.1)

Kur'an, gecenin Allah yolcuları bakımından taşıdığı erdirici de-ğere, çok net açıklamalar getirmektedir:

"Şu bir gerçek ki, yeni bir oluşa koyulmak üzere geceleyin kalkan, yer tutma bakımından daha güçlü, söz bakımından daha etkilidir." (Müzzemmil, 6,7)

"Sana özgü bir davranış olarak, gecenin bir kısmında, o Kur'an'la meşgul olmak üzere uyanık ol/uykudan uyan. Böylece, Rabbinin seni övgüye layık bir konuma ulaştırması umulur." (İsra, 79)

Gecenin tanrısal âlemle irtibat kurmadaki yeri ve değeri ile ilgili hadisler epeycedir.

Gecelerin bu özelliği ve güzelliği nereden geliyor? Tasavvufun bu soruya verdiği cevap şudur: Gündüzler, insanı şehâdet

âlemine (görülen âleme), geceler gayb âlemine bağlar. Yaratıcı bir ruh için gayb âlemine bağlanmanın ifade edeceği anlamsa, söylemeye gerek yok ki, çok büyüktür.

Gece yapılan ibadet ve okuyuşa, Kur'an'dan alınan bir deyimle teheccüd denmektedir, (bk. burada, Teheccüd mad.)

Tarih boyunca bütün Yaratıcı ruhlar için gece en yüksek oluş ve erişlerin zamanı oldu. Sadece dinsel metinler değil, dünya edebiyatının hemen bütün şaheserleri doğrudan veya dolaylı olarak gecenin kazandırdığı eşsiz ilhamdan söz ederler.

NIETZSCHE'NİN GECE TÜRKÜSÜ'

Dünya edebiyatı içinde, gecenin erişilmezliğini ve yaratıcı ruh için taşıdığı erdirici mânâyı en güzel anlatan anıtlardan biri, belki de birincisi, Alman filozofu Friedrich Nietzsche (ölm. 1900) tarafından kaleme alınmıştır. Ölümsüz eseri *Zerdüşt Böyle Dedi'nm Gece Türküsü* bölümüdür bu. Birkaç satır okuyalım:

"Gecedir!
Kaynayan pınarlar daha yüksek sesle konuşur şimdi.
Benim ruhum da kaynayan bir pınardır.

Gecedir!
Sevenlerin bütün türküleri şimdi uyanır ancak.
Benim gönlüm de bir sevenin türküsüdür.

Işığım ben.
Ah, gece olsaydım keşke!
Gece olsaydım, karanlık olsaydım keşke!
Nasıl emerdim ışığın memelerinden!

Ama ben, kendi ışığımın içinde yaşarım,
Ben, kendimden çıkan alevleri kendim içerim,
Ben, başkalarından almanın mutluluğunu tanımam!

Gecedir!
Ama ben ışık olmaya mecburum.
Ben, gecelerin susuzluğunu çekmeye,
Ve yapayalnız olmaya mecburum.

**İçimde, dindirilmemiş, dindirilemez bir şey var;
Sesini yükseltmek istiyor o.**

**Gecedir!
Özlemim, bir pınar gibi kaynıyor içimde şimdi;
Konuşmaya hasretim ben!.."**

Tasavvuf edebiyatı geceyi kutsayan ve onu kelimelerin en güzel mimarisiyle yücelten pasajlarla doludur. Sûfî düşüncenin anıt ismi Muhyiddin İbn el-Arabî (ölm.1240) çağları aşan eseri *Fütûhat'ta.* geceleri anlatmaya sayfalar ayırmaktadır.

Bir başka anıt isim olan Mevtana Celaleddin Rumî (ölm.1273) de geceyi kutsayan ve eserinde ona geniş yer ayıranlardan biridir.

"Geceleri yürü; çünkü gece sana sırlar yolunu gösterir. Gece, yabancı gözlerden gizlenmiştir." (Rumî, Rubailer, rubai: 292)

"Geceleyin ruhlar makamlarına ulaşır; maksatları oluverir. Gecenin kadrini bilip anlayan kişi, gündüz gibi aydın bir gönül elde eder. Mustafa gibi, karanlık gecede anlık aramaya koyul." (Rumî, Divan-ı Kebir, 1/66)

Kur'an'daki İslam adlı eserimizin Müzzemmil suresini açıklayan bölümünde gecelerle ilgili olarak şu satırları da yazmışız:

Geceler, özellikle oluş ve mayalanış devirlerinde, büyük ruhların hem barınağı hem üretme zamanlarıdır.

Büyük ruhun en büyük belirtisi, geceleyin ayakta olmaktır. Gören göz fazla uyuyamaz. Fazla uyuyanlar, görülmesi gerekenleri göremezler. Büyük oluşların rüyaları, geceleri uyanık durmasını bilenlerin dünyalarına düşer.

Ve her büyük ruhun gönlünde bir büyük Yusuf rüyası saklıdır. Benliğimizin derinliklerindeki yaratıcı nefes, filizlendireceği tohumlan gecenin bağrında döller. Döllemenin tutması için sonsuzluk yolcusunun, kuyudaki Yusuf gibi uyanık olması gerekir.

Sonsuzluk, kaprisli bir bakire gibi dolanır gece karanlıklarında ve kendisi için sevdalanmış, durmadan ağlayan

uyanık, yaşlı gözler arar. Ve o gözleri bulunca uzanır sahibinin kucağına...

Yaratıcı ruh-geceler ilişkisinin en muhteşem ve en canlı örneklerinden biri de Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün hayatıdır. Onun bütün yaratıcı hamlelerinin gecelerde ve gecelerden kotarıldığını Atatürk konusuyla ilgilenen herkes iyi bilir. Fransız gazeteci-yazar Henri Beraud, *Le Petit Parisen'm* 7 Ekim 1928 günkü nüshasında yayınlanan yazısında, Atatürk'le yaptığı ve İstanbul'da bir gece 7 saat süren görüşmesini etkileyici bir felsefî üslupla anlatmıştır. O yazıda, Atatürk-geceler münasebetine isabetle parmak basan şu paragraf da vardır:

"Hiç kimse Gazi Atatürk'ün gecesinin nasıl geçeceğini bilemez. Bu akşam yakın dostlarını nereye götürecek? Buna, bazen gizlilik kurallarına göre, genellikle de kendisi karar verir. Bir çeşit zulüm olarak gördüğü uyku saatinden kendisini uzaklaştıran canlı akşamları yaşamayı sevdiği biliniyor. Hayatın gerçek aşıkları böyle yapar. Her şeyi şiddetli bir arzuyla elde etmek, anlamak, yenmek isteyenler, kendilerini mümkün olduğunca uykudan uzak tutarlar." (Atatürk'ün Bütün Eserleri, 22/213)

Atatürk-geceler münasebetinin yaratıcı damarını irdelemek isteyenler 'Atatürk'ün gece sofralan'nın nasıl işlediğini iyi tetkik etmelidirler. O sofralar, eski Yunan Filozofu Platon'un sofralarından sonra en yaratıcı ve üretici sofralar olarak görünüyor.